

535
930
REDEVOERING

OVER DE

**VERDIENSTEN VAN PETRUS
CAMPER IN DE VERGELIJKENDE
ONTLEEDKUNDE,**

GEHOUDEN DOOR

DEN HOOGLEERAAR

J. M U L D E R,

DEN 15 VAN ZOMERMAAND

1808.

**MET LEVENSBERIGTEN, AANTEEKENINGEN EN EENE BESCHRIJVING
VAN HET KABINET VAN CAMPER.**

UIT HET LATIJN VERTAALD

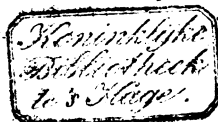
DOOR

G. H. W A C H T E R Pz.

*Student in de Genees en Heelkunde
te Groningen.*

Te **GRONINGEN,**
Bij **J. R Ö M E L I N G H,** Boekverkooper.

1809.

A A N D E N

WELEDELEN HOOG GELEER-
DEN HEER

J. M U L D E R,

HOOGLEERAAR IN DE NA-
TUUR- ONTLEED- HEEL-
EN VERLOSKUNDE.

HOOGLEERAAR IN DE NEDERLANDSCHE
RECHTSGELEERDE EN IN DE
NEDERLANDSCHE HOOGESCHOOL TE
GRONINGEN, EN

LID VAN DE DEPARTEMENTALE
COMMISSIE VAN GENEESKUNDIG
ONDERZOEK EN TOEVOORZICHT
TE GRONINGEN, EN VAN VER-
SCHEIDENE GELEERDE
GENOOTSCHAPPEN.

E N

DE N
-BEN A A N D E N O S I E R

BY VAN J. A. A.

WELEDELEN ZEER GELEER-

DE D O E N H E E R M .

A. G. CAMBER,

RIJZEND. GUNNING - RUUT
RIDDER VAN DE KONINK-
LIJKE ORDE VAN DE UNIE
EN LID VAN VERSCHIE-
DENE GELEERDE GE-
NOOTSCHAPPEN. —

DE N

OLIK. L. I. K. Z. E. R. V. A. N. H. I. M. M. O.

WORDT DEZE VERTALING ALS EEN GE-

HOOGSCHOLEN EN TOEGANG

RIJN BEWIJS VAN VERSCHULDIGDE

HOOGACHTING OPGEDRAGEN.

DE N

DOOR DEN

DE N

DE N

DE N

DE N

DE N

DE N

DE N

DE N

DE N

DE N

DE N

DE N

DE N

DE N

DE N

DE N

V O O R R E D E

V A N D E N

V E R T A L E R.

Buizen twijfel moek en kan het niet onverschillig voor iedereen beoefenaar der Genees, Heel of Ontheelkunde zijn, de verdiensten van die gene, welk in deze vakken boyen anderen uitgeblonken hebben, te vernemen, vooral van een zijner Landgenooten. — Het kwam mij om deze reden niet ongepast voor, de schoone Redevoering van den Hoogleeraar Mulder, welke de verdiensten van den Grooten Camper op eene voortreffelijke wijze heeft afgeschilderd, in het Nederduitsch te vertalen. Vele toch onder onze Landgenooten, welke de Latijnsche taal niet verstaan, zullen ook gaarne deze Redevoering lezen, en daar het getal van exemplaren, welke in het Latijn gedrukt zijn, klein was,

zal

ten onderscheiden door de *gegolste strepen*, maar die der Afrikaansche door *ruiten* (26). Wie ziet dus niet, dat de éene soort van de andere alleen door de vergelijking der maaltanden kan onderscheiden worden? — Ondertuschen zijn de schoonere waarnemingen onttrent de verschillende evenredigheid van het ganfche hoofd, welke de beroemde Cuvier (27), dat uitstekende lieraad van Frankrijk, onlangs bekend gemaakt heeft, van het grootste nut zoo wel in het bepalen van de soort, als ook in het nasporen der *opgedolven beenderen*.

De soorten van den Rhinoceros, welke tot nog toe niet naar betoren onderscheiden waten, zijn door den beroemden Camper door zekere kenmerken, even als die van den Olifant, bepaald. Die namelijk, welke tevoren opgeleerd hadden, dat sommige Rhinocerosen eene hoorn hebben, andere twee, schreven dit gehele verschil aan den oudedom of aan het geslacht toe; Camper heeft bij de openlijke vertooning van eene verhandeling over het hoofd van een tweehoornigen Rhinoceros op deze Hoogevandol, bewezen, dat er twee soorten zijn, de eenhoornige Aziatische en de tweehoornige Afrikaansche. — Vooa dezen had niet nog niemand mogen gebouren het maaltel, wat dit diert zoo nasporen (28). Bij deze gelegenheid zag ik ook, dat de hoornen bijna voor eene kraakbeenige vereeniging met de neusbeenderen en met het voorhooftsbeen vereenigd waten, zoo als Sparrman te recht gezegd had, *mits niet volgens* at

het gevoelen van anderen met die beenderen een stuk uitmaken (29).

In het Nijlpaard heeft Camper, behalve andere deelen, het maakfel van het oog onderzocht en waargenomen, dat de gedaante van den oogappel bij hetzelfde langwerpig is, gelijk bij de kruid etende dieren. Traanpunten, noch traanbuizen, noch traankuilen heeft hij bij deze gevonden, en dus ontdekt, dat het Nijlpaard met het geslacht der Olifanten en met den Noordschen walrus in dit opzigt overeenkomt (30).

Hieruit nu, uit het gemis van deze werktuigen in deze dieren, heeft Camper opgemaakt, dat het nut van de traankuilen bij de herten niet bestaat in het opvangen der tranen, maar eerder in het afscheiden van eene bijzondere stoffe. De geheele vraag daaromtrent heeft hij opgelost in eene Verhandeling *over het Rendier* (31).

Hij heeft namelijk een geheel Rendier, het welk een zeer nuttig dier is voor de bewoners van het Noorden en aldaar in zeer grooten getale is te vinden, doch hier zeer zeldzaam voorkomt en door de uitstekend schone beschrijving, van Buffon en Daubenton zelfs niet genoegzaam bekend is, ontleed (32). Al wat er derhalve aan deze beschrijving ontbrak, heeft Camper getracht er bij te voegen, en het geen verkeerdelijk door anderen was aangeteekend, te verbeteren, het geen hij in der daad gedaan heeft (33).

Maar, Toeh. opdat ik niet te lang zij in dit gedeelte van mijne redevoering, laat ons de geschiede-

denis der zoogdieren thans daar laten en zien wat Camper in de vogelen ontdekt heeft.

Dat de longen, die werktuigen, welke tot de ademhaling bestemd zijn, in zeker opzigt kleiner waren bij de vogelen, dan bij de zoogdieren, maar dat dezelve zeer vergroot werden door aanschafelen, welke zich tot in den onderbuik uitstrekten, had Harvey (34) reeds voor lang opgemerkt; maar dat er verder een weg voor de ingeademde lucht bijna door het geheele ligchaam openstaat, heeft Camper eerst ontdekt. — Dat bijna al de beenderen van de vogelen van binnen hol zijn, en geheel zonder merg, had Galilaeus (35) reeds bespeurd, en tevens met proeven bewezen, dat de beenderen der vogelen door dit maaksel eerder, sterker dan zwakker moesten gehouden worden, dan die van andere dieren: maar het was Camper, die ontdekt heeft, dat de lucht door al de beenderen heen dringt, door de schouderbeenderen, dijbeenderen, het borstbeen, de sleutelbeenderen, ribben, wervels en door de ongenaamde beenderen, ja zelfs door den schedel en het aangezicht (36). — De beroemde I. Hunter heeft bijna ter gelijker tijd zijne waarnemingen aangaande die zelfde eigenschap in het maaksel der vogelen uitgegeven (37); maar Camper heeft zich den roem van deze vinding toegeeigend en bewezen, dat dit reeds voor langen tijd door hem ontdekt was (38).

Bovendien heeft Camper aangetoond, dat de vischen, welke, volgens het gevoelen van zeer

welen, geen gehoor hebben, terwijl zij geloofden, dat dezelve de trilling van het golvende water, welke het geluid daarfelt, niet dan door het gevoel gewaar worden, wezenlijke gehoorwerktuigen van een zeer kunstig en uitstekend maaksel bezitten. — Hij merkte wel op, dat het uitwendige van het oor en het trommelvlies ontbraken, en dat alles dus van binnen open was; maar hij nam tevens ook waar, dat zulks opzettelijk door het aanbiddelijke Opperwezen is daargesteld, opdat de aandringende kracht van het water, welke niet zelden voor de vischen schadelijk zoude zijn, hen dit gehoor niet zouden doen verliezen, en dat de wijze Schepper van alles door dit zelfde maaksel tevens bewerkt heeft, dat de gewaarwording van het geluid niet zoo zeer in de diepte der zee verminderd, maar veel eerder vermeerderd konde worden. (39).

Dan niet alleen zag die scherpzinnige man, dat de vischen dus daarvan voorzien waren, maar dat er eene verschillende en bijzondere verscheidenheid plaats had bij verschillende waterbewoners naar derzelve aard en levenswijze; dat namelijk in de Amphibien, in den Krokodil, den Schink, de gepende Schildpad en meer anderen, welke op het land en in het water leven, dit sluitorgaan zoo gemaakt is, dat zij naar willekeur het gehoorgat of door schubben, welke uitwendig bewegelijk zijn of door de zamentrekking van de buis zelve, wanneer zij zich te water begeven, sluiten en hetzelfde openen, wanneer zij op het land komen (40): —

Hij

Hij zag ook, dat de Walvisch, zoo uitstekend door deszelfs boven matig groot lichaam, met een zeer klein gehoorwerktuig voorzien is, ten einde dezelve veilig zoude leven in het midden van de zee, en het geluid toch in de diepte zoude gewaar worden (41); — en eindelijk bemerkte hij, dat het trommelvlies in de Kikvorschen, Padden en fommige Hagedisfen, zeer veel tegenstand biedt door deszelfs dikte (42).

Meer, Toeh. ! zoude ik kunnen bijbrengen, om U nog verder te doen zien, wat Camper bovendien hierin gedaan heeft (43); maar het blijkt meer dan genoeg uit het geen ik tot hier toe gezegd heb, dat de natuurlijke geschiedenis der dieren door het Ontleedkundig onderzoek, het welk die beroemde man met veel moeite en arbeid in het werk heeft gesteld, bij uitnemendheid zeer is opgehelderd en uitgebreid. — Laet ons derhalve nu het oog vestigen op den ziekelijken staat van den mensch en van de dieren, zoo als die op dezelfde wijze verklaard is, en dus de vergelijkende Ontleedkunde, toegepast op de Geneeskunde van den mensch en van de dieren, kortelijk in aanschouw nemen.

In dezen is Camper zoo te werk gegaan, dat hij uit de verwonderlijke overeenkomst tussehen den mensch en de zoogdieren bewezen heeft, hoe de mensch, met betrekking tot zijne natuur, aan geen zwaarder ziekten, noch in getal noch in hevigheid, lijden kan, dan de dieren; maar dat de opgerigte stand en gang, breuken, uitzakkingen en

andere ongemakken voortbrengen, aan welke de dieren minder onderhevig zijn; en dat de viervoetige dieren hunne eigene ziekten hebben, welke uit de natuurlijke houding en beweging afgeleid moeten worden. — Daar het getal derhalve van ziekten zoo gering is, welke van het menschelijke maakfel buiten die algemoene ongemakken van het ligchaam afhangen, en daar de mensch aan meerder ziekten onderhevig is dan het gedierte, heeft hij bewezen, dat derzelver oorzaak gewisfelijk in hunne manier van leven gezocht moet worden. — Hij heeft waargenomen, dat de armen ten eerste om hun werkzaam en dikwijls met gevaar vergezeld gaande leven, aan ziekten onderhevig zijn, welke de rijken niet aantasten; dat zij echter sterker zijn dan deze en ook vruchtbaarder; maar dat er ook vele van hunne kinderen door zorgeloosheid, morligheid en gebrek omkomen. Ten tweede merkt hij aan, dat de rijken hun ligchaam minder bewegen, te veel voedsel en drank gebruiken en meermalen te lang slapen; en dat hieruit zwakheid en vetheid van het ligchaam ontstaan; of eindelijk dat alles, het welk Seneca zoo schoon betoogd heeft, (44) het gevolg te zijn van overdaad en weelde. Vervolgens doet hij opmerken, dat de Letterkundigen en Kunstenaren aan eene moeilijke ademhaling, slechte spijsvertering, eene onregelmatige afscheiding van gal, verstoppingen en meer andere ziekten van die soort lijden, daar zij meestal een zittend leven leiden, en hunne zenuwen, gelijk men het noemt, bijna altoos gespannen zijn.

Ein-

Eindelijk neemt hij ook nog waar, dat ieder Kunstenaar zijne eigen ziekte heeft, welke grootendeels van de stoffe, welke door hen bewerkt wordt, afhangt. — Dat nu, het welk bij den mensch gebeurt, heeft ook plaats bij de getemde of tegen natuurlijk gevoede huisdieren; hoe meer zij genoodzaakt worden van den gewonen levensregel af te gaan, des te meer zijn zij aan ziekten onderhevig (45).

Dit zij genoeg over de vergelijkende ziektekunde; ondertuschen, wat de Geneeskunde der dieren betreft, heeft Camper, behalve anderen, bijzonderlijk die pest onder de runderen onderzocht, die vernielende ziekte, welke toen sterk in ons Vaderland woedde en vele landlieden geheel ongelukkig maakte,

Op dat de beoefenaars der natuurlijke geschiedenis deze ziekte en de deelen, welke door de besmetting worden aangedaan, regt zouden kennen, heeft hij in een dood kalf al de deelen, welke daartoe betrekking hebben, zeer nauwkeurig onderzocht en, in tegenwoordigheid van een aanzienlijk getal aanschouwers, in het Theatrum Anatomicum van deze Hooge school aangetoond (46); en, ten einde die besmettelijke stoffe, zoo ver zulks zou kunnen geschieden, te vernietigen, heeft hij met toestemming van de achtbare Regering der stad Groningen, en medehulp van den beroemden van Doeveren, een gezelschap opgericht, het welk een middel zoude zoeken, en de inenting, welke de eenigste manier is van dit kwaad te keer te gaan,

gaan, zonde voorstaan en verbreiden (47). — Het zelfde, wat Camper hier deed, heeft hij in Vriesland ingevoerd en in het werk gesteld, en heeft aan Munniks, een zijner meestgeachte leerlingen, de geheele zaak in handen gegeven, welke zich, uit eigen beweging, met zijne gewone vriendelijkheid had aangeboden tot het nemen van proeven en tot het zorgen voor de inenting (48); aan Munniks, zeg ik, Toeh.! welke door eene zoo groote geleerdheid en kennis beroemd was, dat hij kort daarna zijns leermesters, des grooten Campers, ampgenoot werd, en dezen vervolgens, na verloop van bijna twee jaren opvolgde, terwijl hij den aan hem toebetrouwden post aan deze Hooge school gedurende vijf en twintig jaren met zeer veel roem heeft waargenomen.

Camper, op dat wij den draad hervatten, heeft, buiten die besmettelijke ziekte onder het rundvee, vele ziekten in het geslacht der runderen, schapen, varkens, paarden, honden en andere dieren, onderzocht (49). Maar, dewijl uit het gezegde blijkt, op welk eene voortreffelijke wijze hij de vergelijkende Ontleedkunde ook op de beschouwing der zieke natuur heeft toegepast, is het onnoodig, ons verder daar bij op te houden. Laat ons derhalve nog tot iets anders overgaan.

Wij hebben gezien, Toeh.! hoe uitstekend Camper de Ontleedkunde der Apen aangewend heeft, om het maakfel van den mensch optehelderen en geschiedenis van die dieren zelve uit te leggen. De reden nu, waarom hij eerst de Apen

naauw

naauwkeurig ontleed heeft, moet voornamelijk daar in gezocht worden, ten einde hij de werken van Galenus, Aristoteles en Plinius wel begrijpen zoude. Na dit alles aandachtig onderzocht te hebben, heeft hij opgemaakt, dat Galenus voornamelijk de Ontleedkunde op Apen uitgeoefend heeft, dat hij echter ook somtijds beeren, honden en katten heeft ontleed, maar geen lijken van menschen (50). — Bovendien heeft hij opgemerkt dat Aristoteles niet meer dan drie soorten van Apen gekend heeft (51), en in het algemeen uit Aristoteles, Galenus en Plinius afgeleid, dat er negen soorten van dezelfde bij de ouden zijn bekend geweest; dat de Orang-Outang bij hen de gestaarte Aap was, dus verschillende in soort van den Orang-Outang, welke de hedendaagschen daar voor houden; en dat de Lijnxen en Sphinxen der ouden tot het geslacht der Apen moeten gebragt worden, alhoewel men tegenwoordig een zeker dier uit het geslacht der katten *Lynx* noemt, en men beweert, dat de Sphinxes niet ongelijk geweest zijn aan den Tijger (52).

Niet alleen heeft Camper zoo de oude Ontleedkundigen en oude schrijvers der natuurlijke geschiedenis uitgelegd, maar ook vele andere opgehelderd; om dit te bewijzen, zullen deze weinige voorbeelden genoegzaam zijn.

Uit de ontleding van den tweehoornigen Rhinoceros heeft hij bewezen, dat het dier, het welk in de heilige Schrift *Rhinem* genoemd wordt, en door Bochart, Schultens en Michaelis

on-

onder de bokken gebragt is, de Rhinoceros geweest is, en zulks zoo bewezen, dat de uitstekende Michaelis niets kon aanvoeren, om zijn gevoelen staande te houden (53).

Ook heeft Camper uit dezelfde ontleding van den tweehoornigen Rhinoceros eene moeilijke plaats verklaard uit *Martialis*,

„Namque gravem *gemino cornu* sic extulit ursum,
„Iactat ut impositas taurus in astra pilas.”

welke verscheidenen letterkundigen, zoo als Douza, Scriverius, Bochart en anderen, reeds zeer veel moeite gekost, en tot verschillende gissingen aanleidingen gegeven had (54).

Vervolgens heeft hij, door een nauwkeurig onderzoek van de buidelrat bewezen, dat Plutarchus, waar hij spreekt van katten, „welke levende jongen baren, dezelve met zich voeren, weder naar buiten laten komen om te weiden, en dezelve naderhand wederom slapende in hare ingewanden opnemen,” de buidelrat bedoeld heeft (55).

Onder de fraaije kunsten heeft Camper voornamelijk de schilderkunst, welke hij met eene bijzondere vaardigheid, en op eene aan hem eigene wijze beoefend heeft, volmaakt, en door zijne kennis in de Ontleedkunde zoo versierd, dat de Amsterdamsche Teeken Akademie hem veel eer bewezen en met goud bekroond heeft (56).

Hier zoude ik uitstekende voorbeelden kunnen bijbrengen, om te toonen, op welk eene wijze Camper de schilderkunst door zijne wetenschap heeft uitgebreid en opgehelderd; maar de kortheid

van

van tijd; welke ik beloofd heb in het oog te zullen houden, laat mij zulks niet toe (57). — Er blijft nu noch over, dat wij met een woord zeggen, hoe de opgedolvene beenderen en tanden uit die zelfde bron tot hunne geflachten en foorten zijn gebragt geworden.

Na dat *C a m p e r* het maakfel der dieren en de verbazende verscheidenheid, naar derzelver verschillende aard, naauwkeurig onderzocht had, is hij begonnen met velerhande opgedolvene beenderen en tanden, van alle kanten verzameld, met elkander te vergelijken, ten einde meer voldoende en naauwkeuriger te bepalen, wat er mischien op de aarde geweest is voor de algemeene tijdrekening van het begin af. — Eerst had hij, toen hij handelde over den schedel van den *Rhinoceros* (58), nog niet durven gelooven aan de uitroeijing van dieren of derzelver geheele vernietiging, als iets, het geen tegen de Goddelijke Voorzienigheid strijdende is; maar naderhand hebben de voorbeelden van vele vernietigde dieren en meer ernstige bespiegelingen hem overtuigd; dat de wet, welke gebiedt, dat die dingen of die dieren ophouden te bestaan, zoodra zij aan het oogmerk, alhoewel ons zulks niet bekend is, voldaan hebben, geenszins tegen de Goddelijke wijsheid strijdt. Dat onze aarde, eenige eeuwen voor de schepping van den mensch, aan die verschillende en ontzettende omwentelingen is bloot gesteld geweest, heeft hij daaruit opgemaakt, omdat het hem nooit gelukt was een menschenbeen veriteend te zien; alhoewel hij

hij verscheidene versteende beenderen van Mammouthen, Olifanten, Rhinocerossen, Buffels, Paarden, Leeuwen, Honden, Beeren en meer anderen onderzocht en verscheidens voorbeelden daarvan verzameld had (59).

Derhalve bevond hij, dat de beenderen der thans levende dieten allernaauwkeurigst onderzocht moeten worden, ten einde de opgedolvene te kennen, en niet slechts de beenderen, maar ook te tanden. Wij zagen immers, dat men alleen door de vergelijking der tanden de eene soort van de andere onderscheiden kan. Uit dit beginsel heeft *C a m p e r* de Rhinocerossen, de Olifanten, de Aethiopische wilde Zwijnen, en anderen van elkander onderscheiden; hij heeft gevonden dat de Mammouth een vernietigd dier is; hij heeft opgemerkt, dat de Olifanten, Nijlpaarden, Buffels, Elanden, en de reusachtige Beeren eertijds bestaan hebben, doch nu vernietigd zijn; ja hij heeft zijne waarnemingen van die soort op eene aanmerkelijke wijze vermenigvuldigd (60).

Maar, Toeh! zoo ik van alles gewagen wilde, het geen *C a m p e r* in de Ontleedkunde gedaan heeft, zoude deze redevoering bijna geen einde hebben (61). Het zij dus genoeg het voornaamste aangehaald te hebben, waardoor het overvloedig klaar blijkt, hoedanig en hoe groot hij was, die moeite noch kosten spaarde, om van alle kanten zich eene rijke verzameling (62) te bezorgen, en alles bij een te brengen, wat zoude kunnen verstrekken om de Ontleedkunde te versieren of met
 niou-

nieuwe uitvindingen te vermeerderen, of om andere kunsten en wetenschappen op te helderen, of om de geschiedenis der opgedolvene dieren te volmaken.

Men denke derhalve, Toeh.! dat ik mijne taak volvoerd heb, en tevens, dat ik mijne zaak met geen beter voorbeeld, zoo wel voor deze plaats, als voor mijn' persoon, geschikter, op dezen dag had kunnen bewijzen; daar er toch niemand is, of geweest is, die, met eenen gelijken roem, de Ontleedkunde wijder en gelukkiger heeft uitgebreid, dan Petrus Camper.

Hier nu, Toeh.! zoude ik een einde kunnen maken, zoo niet de plegtigheid van dezen dag nog vorderde, dat ik aan den plicht van dankbaarheid openlijk voldoe.

Allereerst moet ik van Zijne Majesteit den *Koning van Holland* gewagen, door wiens' allezins vereerend besluit ik van de Hoogeschool te Franeker naar dezen glansrijken zetel van geleerdheid verplaatst ben. Voor dit bijzondere blijk van gunst, waarmede Hoogstdezelve mij verwaardigd heeft, betuig ik nederig mijnen hartelijken dank, en beloof altoos daar naar te zullen staan, dat ik, door mijnen post wel waartenemen en mijnen plicht te betrachten, de gunstige bescherming van onzen *Koning* niet geheel onwaardig blijve. Ondertusfchen bid ik eerbiedig den almachtigen *God*, dat het Hem behagen moge Zijne Majesteit den *Koning* tot welzijn van ons Vaderland, tot bloei van wetenschappen en kunsten, en tot roem en welvaart van het Koninglijke huis te bewaren en te behoeden.

C

Nu

Nu zoude ik mij tot den Heer Land-Drost van het Departement van Groningen gewend hebben, die, uit naam en op last van onzen Koning, mij, in plaats van den Beroemden Munniks, tot Hoogleeraar hier verkozen heeft en aangesteld. Ik zoude voor deze uitstekende weldaad dien edelmoe-digen man, zoo hij deze plegtigheid had kunnen bijwonen, mijnen opregten dank betuigd hebben, en hem te kennen gegeven, hoe ik met alle kracht en vlijt mij beijveren zal, om den aan mij opgedragen post, tot welzijn van deze Hoogeschool en ten nutte van de studerende jeugd, waar te nemen. Daar mij, ondertuschen, dat geluk niet te beurt gevallen is, bevig ik alleen, hoe ik hoop, dat God onzen Land-Drost, ten algemeenen nutte en tot uitbreiding van alle letterkundige wetenschap, nog lang beware, en hem alle welvaart schenke!

Zoo nader ik tot U, zeer aanzienlijke Heeren, aan welke het Bestuur der Hoogeschool is toevertrouwd! Dat het Hoogleeraarsambt aan deze Hoogeschool aan mij is opgedragen, wijk ik ook aan Uwe veelvermogende aanbeveling dank. Openlijk betuig ik aan U daarvoor mijne erkentenis en beloof plegtig, dat ik niets heiliger, niets vuriger voorneem, dan te trachten, om aan Uwe verwachting te voldoen. Het Opperwezen zegene verder Uwe pogingen tot welzijn van het Land en van de Hoogeschool, en make U gelukkig tot in eenen hoogen ouderdom.

Beroemde Hoogleeraars, die in allerlei wetenschap, en geteerdheid uitmunt! Gij hebt mij
toen

roem ik aan U was toegevoegd, zoo wel door brieven als door andere uitstekende blijken van bekeerdheid, zoo zeer overladen, dat ik niet noodig heb nog om uwe vriendschap te vragen; maar dit verlang ik zeer, dat Gij mij met dezelfde gunst en achting steeds moogt behandelen, waarmede ik tot nu toe vereerd werd. Van mijnen kant bied ik U mijne getrouwe vriendschap verder aan, en zal er mij steeds op toelagen, om mij zoo te gedragen, dat het U niet berouwen moge, mij goedgunstig geweest te zijn. Gelijk alle kunsten en wetenschappen, welke wij beoefenen, door eenen algemeenen band verbonden zijn; laat ons dus ook met vereende kracht en hulp zop onze zaken aanleggen, dat het algemeen belang, zoo veel mogelijk bevorderd worde. Zoo doe de Alzegenaar al onze pogingen tot het algemeene welzijn uitdopen, en zij ons in alles gunstig!

Onder al mijne achtingwaardige ambtgenooten behoor ik die, welke de Geneskundige wetenschappen beoefenen, in het bijzonder aan te spreken, door wier roem en geleerdheid, en door wier verdiensten ten opzichte van de Groninger Hoogeschool, de waardigheid van den mij opgedragen post aanmerkelijk vermeerderd wordt. Het is mij onder tusfchen leed, dat de Beroemde Driesfen door eene ziekte is aangetast. Met dezen derhalve ofschoon afwezig, en met den Beroemden Thuesflink, in wiens tegenwoordigheid ik mij ten sterkste verblijd, gevoel ik mij ten sterkste verbonden te zijn. Het zij mij gegund van Uwen raad mij

GOEDENACHTEN.

te

te bedienen en door Uwe geleerdheid mijne ketmis te vermeederen. Laat ons onze verstandelijke veranogens en onze gemoederen zoo onderling verbinden, dit wij, eenstemmig en met vereende kracht, het welzijn van deze Hoogeschool steeds onvermoeid bevorderen.

Eindelijk kom ik tot U, uitsluitende Jongelingen! Voedsterlingen van de Groninger Pallas! onze zorg! Gij hebt in zulk een groot getal en zoo ijverig mijne lessen, welke ik reeds in het bijzonder begonnen heb te geven, bijgewoond; dat ik alleronbillijkat zoude handelen, zoo ik U tot het geeen ik onderwijs verder zoude willen aansporen. Vaart dan voort, edele Jongelingen! vaart voort, langs den weg, langs welchen Gij begonnen zijt, voort te streven, en met die gaven, door welke Gij reeds uitblinkt, verder Uwen geest te versieren. Gelijk tot nu toe mij niets aangeneramer geweest is, dan Uw welzijn te behartigen; zoo zal ik ook vervolgens geene moeite, geen tijd sparen, om U nuttig te zijn, en op allerhande wijze Uwe studien te bevorderen. Van U verlang ik alleen dit, dat Gij mij altoos dezelfde achting als nu wilt toedragen! Zoo, geve God! dat onze Hoogeschool door de wijd en zedigheid van hare Burgers; door de vereende pogingen van de Hoogleeraars; door de onvermoeide zorg der Bestuurders; door de uitstekende gunst van den Heer Land-Drost, en door het vaderlijk toezicht van Zijne Majesteit den Koning van Holland, altoos bloesje!

IK HEB GEZEGD.

LEVENSBERICHTEN

E N

LETTERKUNDIGE

AANTEKENINGEN.

(1) Petrus Camper werd geboren te Leiden den 11 Mei 1722. Deszelfs Ouders waren Florentius Camper en Sara Geertruida Ketting. — Den 14 October 1746 werd hij na het openlijk verdedigen van twee Verhandelingen, de eene *over het gezigt*, en de andere *over sommige deelen van het oog*, tot Doctor in de Wijsgeerte en Geneeskunde bevorderd. — In het jaar 1749 is hij als Hoogleeraar in de Wijsgeerte, Genees en Heelkunde te Francker beroepen, en heeft in 1750 bij de aanvaarding van zijnen post eene Redevoering gehouden *over de beste wereld*. — Van daar is hij in het jaar 1755 naar Amsterdam vertrokken als Hoogleeraar aan het Athenaeum illustre, in de Heel en Ontleedkunde. Dit ambt begon hij daar met het houden van eene pligtige Redevoering *over het nut van de Ontleed-*

C 3

kun-

kunde in alle wetenschappen. In het jaar 1758 ook als Hoogleraar in de Geneeskunde aangesteld zijnde, heeft hij eene Redevoering gedaan *over het zekere in de Geneeskunde*. — Na bijna zes jaren deze taak met zeer veel lof te hebben uitgevoerd, verkoos hij een ambteloos leven te leiden, en zich te begeben naar een gemakelijk landgoed niet ver van Franeker gelegen. Hier nu was zijn geliefkoosde bezigheid in stilte de schriften der oude en nieuwere Geneeskundigen en Wijsgeeren te doorlezen, om alles, het welk hij tot nog toe voor zich gehouden had, te doen in het licht verschijnen, en dat geen, het welk hij verzameld had, in orde te schikken. Gelijk hij des 's winters gewoon was het uitnemend schoone maaksel van menichen, zoogende en kruipende dieren, vogels en vischen nategaan, zoo bragt hij den zomer door met het onderzoek der planten, en op deze wijze had hij twee en een half jaar met veel genoegen doorgebracht, toen hem in 1763 het Hoogleraarsambt in de bespiegelende Geneeskunde, in de Ontleed, Heel en Kruidkunde aan de Gröninger Hoogeschool op eene allervereërendste wijze werd aangeboden. — *De overeenkomst tusshen de dieren en planten*, welke hij in de bijna onmetelijke verscheidenheid bij het nauwkeurigst onderzoek der bewerktuigde ligchamen zoo dikwijls had opgemerkt, leverde het onderwerp van eene Redevoering, welke hij bij het aanvaarden van zijn post in het jaar 1764 gehouden heeft, en die, volgens het hier plaats hebbende gebruik, gevolgd is

is door een openbare Les *over het mankgaan*. In het jaar 1773, toen zijn roem van dag tot dag stevende geheele wereld meer en meer toenam, en hij te Groningen zeer geëerd werd, zoo dat bijna niemand met zulke groote gunsten overladen is, verliet hij echter andermaal den leerstoel, en verbrag een vereerend ontflag. — Volgens begeerte van zijne zeer geliefde echtgenoot (Joanna Bouarboom waarmede hij in 1756 getrouwd was) begaf hij zich wederom naar Vriesland, en ging, om zelfs het opzigt te hebben over de Akademie'sche opvoeding van zijne kinderen, te Franeker woenen. Hiër nu een ambteloos leven leidende, heeft hij zich met zulk een goed gevolg op zijne afzonderlijke studies toegelegd, dat hij binnen den tijd van negen jaren tien malen eenen gouden eerprijs verkreeg, en zijnen roem door het uitgeven van andere werken nog verder uitbreide. In het jaar 1722 is zijne *Verhandeling over de voordeelen en de beste wijze van de inenting der kinderpokken*, door de Koninklijke Akademie der wetenschappen te Toulouse bekroond, en te Groningen in 1774 uitgekomen te gelijk met een brief aan den Beroumden D. van Gesfcher, *over de voordeelen der doorsnijding van de schuamsbeenshechting in een moeijelijke verlossing, en met oordeelkundige aanteekeningen op de commentarius van den Beroumden van Swieten over de kinderpokken*. — In het jaar 1774 is het zelfde geluk te beurt gevallen aan zijne *Verhandeling over de nadelen, voortvloeiende uit het misbruik der pleisters en zak-*

ven, en over *derzelyer verbetering tot het genezen van zweeren*, door de Koninklijke Heelkundige Akademie te Parijs, terwijl in het zelfde jaar de Amsterdamsche Tekens Akademie Camper met een prijs bekroonde voor het houden van onderscheidene voorlezingen; 1. *over de verscheidenheid van het menschelijke geslacht*; 2. *over de overeenkomst tuschen de dieren en den mensch*; 3. *over de zielsaandoeningen verklaarbaar uit de kennis der zenuwen*; 4. *over het natuurkundig schoon*. Deze Verhandelingen zijn te Utrecht uitgegeven in de jaren 1791 en 1792, door den jongsten zoon van den Beröemden man, den zeer Geleerden Heer A. G. Camper, Zij zijn getiteld, *Verhandelingen en redenvoeringen van wijlen Petrus Camper &c.* — In het jaar 1775 is zijne Verhandeling *over de theorie en geneezing van de langdurige ziekten der longen*, voor de Akademie der fraaije kunsten en wetenschappen te Eijon met eene prijs bekroond. — In het jaar 1776 is aan zijne Verhandeling *over het uitwerksel van de verschiltende hoedanigheid der lucht op uitwendige gebreken, en de onderscheidene wijze om dezelve te verbeteren*, door de Koninklijke Heelkundige Akademie te Parijs, de prijs toegewezen. — In 1778 is aan zijne Verhandeling *over de ware en voorname oorzaak der heerschende ziekten onder het hoornvee* door de Maatschappij der Natuuronderzoekers te Berlijn, en in 1779 aan zijne Verhandeling *over de vereischten van specifieke geneesmiddelen, de echte geschiedenis, werking en beste manier van toediening* daar

daar van en over de ziekten, waar van de specifieke geneezing verlangd wordt, door de Koninklijke Akademie te Dijon de prijs toegewezen. — In het jaar 1781 is zijne Verhandeling over den aart van het slapen en waken en het nut daar van in ziekten, welke door de hand genezen worden, door de Koninklijke Akademie der Heelkunde te Parijs bekroond; en in 1782 heeft dezelfde Akademie met eene zeer aanzienelijke eer beschonken zijne Verhandeling; waarin de vraag is opgelost, welke de invloed zij van bedorvene uitloefels op uitwendige ziekten; en welke praktische regelen men ten dien opzigten in het oog moet houden? — Ten laatsten heeft de Koninklijke Geneeskundige Maatschappij te Parijs in het zelfde jaar 1782, de prijs toegewezen aan zijne Verhandeling over de waterkracht.

Wie zal verwonderd zijn, dat zulk een groot man zoo uitstekend in geleerdheid en lust tot letteroefeningen de bewondering der geleerden over den geheelen aardbol heeft opgewekt? — Dat Camper dus aan alle Maatschappijen van kunsten en wetenschappen zoo bij uitnemendheid behaagde, dat dezelve, te weten het Haaglemfche, Rotterdamfche, en Vlisfingfche Genootfchap, de Teken Akademie en Maatschappij van Landbouw te Amsterdam, de Koninklijke Akademiën van wetenschappen, Genees en Heelkunde te Parijs, de Koninklijke Akademie te London, te Edimburg, Göttingen, de Keizerlijke Akademie te Petersburg, de Koninklijke te Touloufe, de Maatschappij der Natuuronderzoekers te Berlijn en anderen besloten,

hem op een zeer vereerende wijze het lidmaatschap aanbieden? Op zijn reizen naar *England* en *Frankrijk* tot drie malen toe herhaald, ook naar *Duitschland*, *Pruissen* en *Braband* en meer andere strecken door hem gedaan, was het bezoek van *Camper* aan alle menschen, vooral aan Geleerde en uitstekende mannen zoo aangenaam, dat hij van alle plaatsen met de grootste lustuitingen overluden terugkeerde.

Het overige, hetgeen buiten het een en ander, het welk nader vermeld zal worden, het leven van *Camper* waangaat, leze men in deszelfs beschrijving, welke de zeer Geleerde Heer A. G. *Camper* in het jaar 1791 (het tweede jaar na het overlijden van den Beroemden *Man*) heeft uitgegeven; dezelve is getiteld *Levenschets van Petrus Camper*. De lofspraken van *Camper* uitgesproken te *Parijs* door de Beroemde Mannen *Vicq d'Azir* en *Condorcet*, en het ode van *Camper*, hetwelk gevonden wordt in het werk getiteld *De levens van gedenkwaardige Mannen en Vrouwen*, *Amst.* 1808. I Deel pag. 252, komen voor het grootste gedeelte met de zoo even aangehaakte beschrijving overeen. De lofspraak, welke de Beroemde *Louis* heeft uitgesproken in de Heilkundige *Akademie* te *Parijs*, heb ik niet gezien, en twijfel of dezelve wel gedrukt is, dewijl de overige lofspraken aan het einde van de *Verhandelingen van den Beroemden Camper* in het *Fransch* uitgegeven, geplaatst zijn, doch deze niet, noch had men ook in de *Fransche* uitgave van de *Verhandelingen* van *Camper* niet geplaatst.

(2) In het jaar 1772 heeft de Berofnde Camper deze stof behandeld en met onderscheidene voorbeelden en afbeeldingen opgehelderd in de Amsterdamsche Teeken Akademie. In het jaar 1792 heeft de zeer Geleerde Heer A. G. Camper (zie aant. 1.) deze Voorlezing uitgegeven met eene andere over de gemoedsaandoeningen; dezelve is getiteld *Redenvoering over de verbazende overeenkomst tusſchen de viervoetige diaren, de vogelen, de viſſchen en den menſch.*

(3) Men zie de zo eben aangehaalde Voorlezing page 29, maar vooral de Verhandeling over den Orang-Outang, welke in het jaar 1782 te Amſterdam is uitgekomen, getiteld *Natuurkundige Verhandeling van Petrus Camper over den Orang-Outang en eenige andere Aapſoorten*, hier komen nog twee Verhandelingen bij, de eene over den *hyaachormigen Rhinoceros*, de andere over het *Rendier*, waarover wij beneden ſpreken zullen.

(4) Men zie Cicero, *de Natura Deorum*, Lib. I. Cap. 27.

(5) Deze Redevoering, die in 1766 gehouden is niet luidgegeven,

(6) De Voorlezingen over dit onderwerp (*Redenvoering over het gidaante ſchoon*) zijn te Utrecht uitgekomen achter de aangehaalde Voorlezing, over de gemoedsaandoeningen en de overeenkomst

en volg. heeft opgemaakt, dat er thans twee soorten van Olifanten, de Afrikaansche en Indiaansche (of Aziatische), bestaan, waarvan de eerste door een weinig rondschtig hoofd met grooten ooren en tanden met ruiten onderscheiden kroon der maak bekend wordt; maar de andere door een langere hoofd, kleinere ooren en door maakanden met een kroon; welke golfswijze getekend is. Daarenboven heeft de Beroemde Cuvier uit de vergelijking der Beenderen van versch gekorven opgedobvens: Olifanten betoogd, dat er eertijds een derde soort van dit geslacht bestaan heeft; welke door hem de opgedobven Olifant (*elephas primigenius*) van *Bulone n. h. a. c. g.* genoemd wordt, maar dit soort is verloren gegaan. *de w. bl. k. n. g.*

- 29 28) - Deze openbare Voorlezing heeft hij in het jaar 1772 (gehouden) V. u. - Maar vervolgens, in dat de Berdeinde Pallas in de *Nouv. annales de la Acad. Imp. de Pétersb.* Tom. VIII. over 1774 gedrukte beenderen van een Rhinoceros in Siberië gevonden, geschiedde had en zeer verlangend geweest was naar de beenderen van levende Rhinocerosen; heeft de Heer geleerde Camper uitstekende waarnemingen auzent den tweehoorligen Rhinoceros, die op deze plaats opgehoort gezonden aan de Petersburgsche Akademie, welke gevonden worden in de Handelingen van die Akademie van het jaar 1772. Deel I. Str. 2. het werk in 1780 is uitgekomen. - In het jaar 1782 heeft Camper een *Verhandeling* uitgegeven over *den*

den *weidhoornigen Rhinoceros*, te gelyker tyd met de teets aangehaalde *over den Orang-Outang*; de afbeeldingen komen overeen met die welke aan de Petenbargfche Akademie gezonden zijn. Voor deze openbare Voorlezing was eenene Verhandeling gegaan *over de vermakelijheden van de natuurlijke gefchiedenis in dezelve verbond met de heefening der fraaifche letteren en oudheden*, welke ook bij deze gelegenheid door den Schrijver is uitgegeven. Hier over zullen wij benedetti fpreken; terwijl hier iets over de befchouwing van den Rhinoceros zelve door Crampér bekend gemaakt moet aangemerk worden. De afbeeldingen van de uitwendige houding uitgegeven door Sparrman eniffen. Beroumden. Allamand komen volgens Crampér niet met de natuur overeen; de fchedel gelijkt eenigzins op die van een zwijn; echter niet zoo veel als het wel aan den Beroumden Pallas, welke niet dan opgedolyene fchedels had onderzocht, toegefchenen had op de aangehaalde plaats pag. 447. Men zie de Nederd. Verh. van Crampér pag. 146 en volg. De natuurlijke plaatfing der hoornen (men zie op dezelfde plaats pag. 150 en volg.) is zoodanig, dat de voorfte, welke de grootfte is, boven de neusbeenderen uitfteekt; nint de achterfte, welke kleiner is, met de voorhoofsbeenderen; waar dezelve onderling vereenigd worden, door eene kraakbeenhechting zamenhangt. *ccv* Redvaren dommigen gewest, welke van gedaecten waren, dat het verffillende getal der hoornen aan de ouderdom of het getal hoornen

toegefchreven worden, maar deze heeft hij wederlegd op pag. 157. — Toen hij over de tanden eerst handelde, besloot hij met den Beroemden Pallas, daarruit om dat hij in de onderzochte voorbeelden niet dan *maaltanden* gevonden had, dat Person, Linnaeus, Buffon en anderen gedwaald hadden, die snijtanden aan den eenhoornigen Rhinoceros hadden toegekend. Maar naderhand heeft hij te Parijs eenen eenhoornigen levenden Rhinoceros onderzocht, en een schedel van een jonger voorwerp van het zelfde dier zich aangeschaft hebbende, bevonden, dat er inderdaad snijtanden aanwezig waren. Deze waarnemingen heeft hij derhalve aan den Beroemden Pallas medegedeeld, te gelijk met de gezegde Verhandeling, om geplaatst te worden in de Petersburgsche Handelingen; men vindt dezelve ook herhaald in de Nederd. Verh. pag. 167. Bovendien heeft hij het zelfde bevestigd bevonden in het Museum Britannicum, en in een meer volwaschen voorbeeld, het welk hij ten laatsten zelfs gekregen had. Dit voorbeeld van een eenhoornigen Rhinoceros met afbeeldingen van den tweehoornigen Rhinoceros heeft hij op eene Plaat zeer fraai afgebeeld, en deze opgedragen aan den heer Geleerden Heer Jacob van der Steege, welke in de Oost-Indiën zijnde, onderscheidene zeldzame en uitmuntende voorbeelden van verschillende dieren aan zijnen geëerden Leermeester, als een bewijs van dankbaarheid gezonden had, welke tot heden toe het Kabinet van Camper in onderscheidene opzigten

verfieren. — De beroemde Blumenbach heeft deze laatste plaat van Camper in eene kleinere form nagevolgd Pl. VII. van de *Abbildungen N. d. Gegenstände*. — Echter is de afwezigheid van de snijtanden bij den tweehoornigen Africaanſchen Rhinoceros, het welk Camper het eerst had opgemerkt, doorgaande men door waarnemingen van nieuweren vooral van den Beroemden Cuvier bevestigd; men zie de aangehaalde Verſch. en vergelijk Cuvier *Annales du Muséum d'Histoire naturelle* Tom. VII. pag. 33. ook is er geene plaats, waar dezelve zouden ingeplant worden; de tusſchenkaaks beenderen te weten (men zie Camper Pl. III. Fig. II. O. R. en Pl. III. Fig. III. O. P.) zijn te klein om de tanden te bevatten, en in de beenderen kaak zijn aan beide zijden de maaltanden zóo dicht bij elkander geplaatst, dat er bijna geene tusſchenruimte overblijft. — De Afrikaanſche Rhinoceros heeft altijd twee hoornen; en indien men de uitwendige gedaante beſchouwt is er ook verſchil in de bekleedſelen van den Aſiatiſchen. Want men neemt dezelve in de eerstgenoemde minder gevouwd, waar dan in de laatste. Men zie de Nederd. Verh. pag. 178. — Er is dus geen twijfel of de Africaanſche Rhinoceros verſchilt van de Aſiatiſche ſoort; maar het is niet zoo zeker dat alle de Aſiatiſche tot een eenige ſoort gebragt moeten worden. Camper heeft in eene Brief aan den Beroemden Pallas (men zie *Neue nordiſche Beiträge* N. VII. pag. 249.) te kennen gegeven, dat hij gelegenheid

gehad heeft twee soorten van den *Afrotifcher Rhinoceros* waartuimen, welke ieder met vier groote snijtanden voorzien waren. Het was zijn voornemen aanmerkingen en waarnemingen hier omtrent te zenden naar de Peteraburgsche Akademie maar korten tijd daarna overleden zijnde, heeft die niet stekende man dit met vele andere dingen, welke hij zich voorgesteld had afdoen, niet kunnen volbrengen. De Beroemde Cuvier onderscheiden (*Sur les Rhinoceros fossiles*) *Annales du Muséum* Togg. VII, heeft deze zaak verder onderzocht, doch dezelve niet geheel voldongen, na dat hij Deel III. pag. 32 en volg. de gehele *Beskrifft van den eenhoornigen Rhinoceros* uitgelegd had volgens het uitmuntend geraamte, het welk door den Beroemden Me *trud* bereid was van een Rhinoceros, welke gedurende 24 jaren te Parijs geleefd heeft, en welke wij gezegd hebben, dat *Camper* gezien heeft; bovendien heeft tot deze beschrijving van den Beroemden Cuvier gediend het beeachtig hoofd, het welk de zeer Geleerde Heer *A. G. Camper* naar Parijs gezonden heeft tot een versierfel van het Fransche Museum, en dit is het zelfde hoofd, hetwelk *Petrus Camper* op de laatste figuur had afgebeeld. —

(29) Men zie de *Nederd. Verh.* pag. 151.

(30) Men zie den Beroemden *Camper*, *Verhandling over het Rendier*, pag. 217 en 219.

(31)

(31) Men zie de zoo even aangehaalde Verh. welke met die over den Orange-Ostang en Rhinoceros in het jaar 1782 uitgekomen is, pag. 217 en volg. — Alhoewel ik met den Beroemden *Campes* instemme, dat het nat van de tranakuil bij de Herten niet bestaat in het verzamelen van tranen, maar eerder in het afscheiden van eene bijzondere stof, dewijl ik bij het Hert, hetwelk ik eenigen tijd levend gehad heb, geene tranen gezien heb, maar wel eene aldaar afgescheidene stof bijna gelijk aan die, welke door de Geneeskundigen soorsteen genaamd wordt; schijnt het ontbreken echter van die knilen bij het Nijlpaard, Olifant en Walrus niet voldoende te zijn, voor zoo verre ik zie, tot het bewijzen van de zaak; ten zij de hoeveelheid der tranen, of bij die dieren afscheiden, oekend is, of onbekend is.

(32) Men zie de zoo even aangehaalde Verh. pag. 193 en volg.

(33) *Campes* heeft zijne waarnemingen over het Rendier medegedeeld aan den Beroemden *Alamand* welke dezelve in de nieuwe uitgaaf van *Buffon* heeft laten plaatsen; *Buffon* heeft er ook zelf gewag van gemaakt in de bijvoegfels Deel III. pag. 133 en volg. — In de aangehaalde Verhandling pag. 201, maakt de Beroemde *Campes* gewag van een beenje, het welk een der klappeliazen van den grooten slagader in dat dier, even als bij het Damhert ondersteunt. — Be-

hal-